

Zapatero, en nombres rojos

Les xifres econòmiques han anat posant en evidència les previsions optimistes del president espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, sobre l'esperada sortida de la crisi. A mitja legislatura, el mandatari espanyol viu un dels moments més complexos, amb unes dades macroeconòmiques negatives i un desgast polític considerable. I, a l'àmbit internacional, allò que havia de ser una oportunitat per a lluir lideratge –la presidència de torn europea– se li ha girat en contra i ha posat en relleu les seues dificultats per a gestionar la crisi a l'estat espanyol. Els nombres rojos de Zapatero li auguren un futur no gaire prometedor.

El messies assetjat

Rodríguez Zapatero es troba en el pitjor moment de la seva carrera política, quan es compleixen dos anys de la segona victòria electoral.

Ara fa just dos anys, el març del 2008, les eleccions somrien a Zapatero. Si bé no tenia majoria absoluta, els resultats li obrien opcions clares de governar mitjançant pactes alternatius amb les minories i, per tant, podia afrontar la legislatura amb tranquil·litat. La victòria era el resultat de l'estratègia del PSOE durant tota la campanya electoral –i també els mesos anteriors– de

negar que hagués començat una crisi econòmica seriosa. Els estratèges socialistes devien ser conscients d'allò que va dir l'assessor de Bill Clinton, James Carville, en una ocasió ben celebrada i recordada: “És l'economia, estúpids!” Si allò que marca els resultats electorals és l'economia, aleshores al PSOE li convenia negar la realitat. Però el cas és que ara la realitat l'assetja.

No fou l'economia. Durant la campanya electoral Zapatero arribà a dir que, lluny d'estar en crisi, “Espanya va directa a la plena ocupació”. En un dels dos debats cara a cara amb el candidat del PP, Mariano Rajoy, es mostrà convençut que no era només un desig seu, sinó una plausible realitat a curt termini: “Promet crear dos milions de llocs de feina durant aquesta legislatura.” Els objectius eren fer baixar la desocupació del 8% que hi havia aleshores (segons dades de l'enquesta de població activa) a un màxim del 5%. És a dir, que, tècnicament, s'arribaria a la plena ocupació. Encara més, al debat entre els candidats especialistes

EFE

en economia del PSOE i del PP, respectivament, Pedro Solbes i Manuel Pizarro, el ministre de Zapatero va negar qualsevol credibilitat als estudis d'institucions econòmiques internacionals que alertaven que la crisi s'anava instal·lant a Espanya i que en seria una conseqüència directa un creixement enorme de la desocupació. El ministre refusà displicent aquestes anàlisis: "El nostre país continua creixent econòmicament de manera sòlida." De res no serviren les invocacions de Pizarro als estudis internacionals. El missatge positiu i optimista de Solbes i de Zapatero s'imposava. Per què, si "és l'economia, estúpid"?

Les raons eren dues. D'una banda, perquè els indicadors econòmics només deixaven intuir què podria passar si es feia cas del lleuger augment de la desocupació i del petit descens del consum que s'havien registrat al gener i al febrer. Massa poc temps perquè els votants s'adonassin que érem a les portes de la crisi més important en moltes dècades. Si s'observa el creixement econòmic estadístic –el del producte interior brut– que ofereix l'institut d'estadística espanyol, hom pot veure fàcilment la dualitat: hi havia crisi incipient però el creixement acumulat la tapava. És a dir, el PIB del 2007 sobrepujava un 3,8% al de l'any anterior. Però si es mirava amb més detall, l'evolució trimestral deixava veure la tendència decreixent: 4,1% el primer trimestre, 4% el segon, 3,7% el tercer i 3,5% el quart. Algunes veus alertaven de la crisi imminent. Però el PSOE gastava un llenguatge polític molt diferent. I aquesta és la segona raó per la qual els ciutadans semblaven –com diria Carville– "estúpids": la capacitat del PSOE de capgirar la realitat. L'aparell propagandístic socialista vivia hores dolces perquè la confiança popular en Rodríguez Zapatero era molt alta, tenia credibilitat i per al PSOE –juntament amb tots els mitjans afins– resultava relativament fàcil de sepultar sota una allau d'optimisme interessat les dades incipients que anunciaven la crisi.

L'operació de negació de la realitat va donar fruits espectaculars i les urnes confirmaven Zapatero com a president del govern espanyol per a quatre anys més. Potser és cert que "és l'economia, estúpid", però en aquell moment es va demostrar que en certes circumstàncies és més important la propaganda.

Negació de la crisi. La victòria de l'aparell de propaganda del PSOE fou incontestable. Però si la realitat i la propaganda no convergeixen, ans al contrari, més prest o més tard s'imposa l'evidència. Tot just encetada la segona legislatura del govern socialista les dades començaren a mostrar el deteriorament imparable de l'economia espanyola. Zapatero es negava a acceptar-ho. S'aferrava desespera-

La clau de la victòria electoral del 2008 fou la capacitat del PSOE de negar la realitat

dament a l'estadística que indicava que el PIB pujava durant el primer trimestre del 2008 d'un 0,8% i en el segon un 0,3%. Amb aquestes dades a la mà, Zapatero insistia a criticar durament els qui parlaven de crisi. Encara ressonaven les seves paraules de final de gener: "N'hi ha que juguen a l'alarmisme injustificat." Eren aquells qui, a parer seu, demostraven "manca de patriotisme". Lluny de rectificar allò que havia dit, el mes d'abril hi insistia. Durant el debat d'investidura, dia 8, es negà a dir la maleïda paraula. La crisi no existia. El dia 26 hi insistí: "La pitjor previsió de desocupació que puguem tenir davant serà sempre millor que la que va tenir el PP." La irritació presidencial cap als qui parlaven de crisi creixia de dia en dia. "Antipatriòtica, inacceptable i demagògica." Així definia l'actitud del PP i dels altres partits que l'instaven a reconèixer-la i a actuar. El 28 d'abril del 2008, durant el programa de TVE *59 segundos*, el president assegurava, mirant a la càmera i amb el característic posat de celles estretes i mà dreta amunt i avall, que "tenim superàvit en els comptes de l'estat i en els de la Seguretat Social perquè hem fet una bona política econòmica durant els darrers quatre anys; i encara que estam pitjor que ara fa un any, la nostra economia té potencial de futur. Ja hem superat Itàlia, i superarem també França en renda *per capita*".

No obstant això, el ministre Solbes, a la primavera del 2008, ja començava a matisar l'optimisme presidencial. Malgrat que continuava insistint –30 de maig– que "és enormement exagerat de dir que l'economia espanyola està en crisi", el fet és que també havia començat a dir –dia 8 de maig– que "la conjuntura espanyola no és de crisi sinó de desaceleració i incidències en el creixement". El

Milers de treballadors es van manifestar el dia 23 de febrer passat contra l'anunci del govern espanyol d'allargar l'edat laboral fins als 67 anys.

matís cap a la realitat era clar. Però Zapatero no s'immuntava. Obligava tots els membres del govern a lloar la situació, especialment Solbes, cada vegada més incòmode. Dia 3 de juny, Solbes: "El producte interior brut podria créixer al voltant del 2% en aquest exercici. Anam trampejant la situació."

Aquell juny va ser molt dolent. Tradicionalment havia estat un mes de forta reducció de la desocupació, de resultes de les contractacions de temporada turística alta, però el juny del 2008 va ser nefast. La pressió sobre Zapatero perquè acceptés que hi havia una vertadera crisi començaven a debilitar la posició presidencial. El dia 29 de juny diu: "Com tot, és opinable, i dependrà d'allò que entenquem per crisi." Malgrat l'optimisme antropològic que li agrada mostrar a Zapatero, les dades ja eren tan aclaparadores que a començament de juliol acceptava relativament la realitat. Dia 8 de juliol, adreçant-se a un grup de periodistes: "En aquesta crisi, com

voleu que digui..." Era la primera vegada que deia la maleïda paraula.

Contextualització. Aquell estiu va ser molt dur. El 27 d'agost Zapatero ja parlava de crisi obertament: "Seria absurd de pensar que la crisi originada als Estats Units no afecta l'economia internacional i l'espanyola en particular." Començava la segona fase. Després de la negació venia la contextualització i la focalització de la responsabilitat en factors externs. En aquesta nova fase, la capacitat de mentir del govern de Zapatero supera tot límit. Pedro Solbes, 24 de setembre de 2008: "Nosaltres mai no hem negat la crisi." El president no perdia l'optimisme. Crisi sí, però tranquils perquè -19 d'octubre- "el segon semestre de l'any que ve ja serem en una situació de creixement econòmic intertrimestral".

Les dades del 2008 eren tremendes. L'evolució del PIB era pitjor com més anava. El primer trimestre només creixia d'un 0,3%, el segon baixava

d'un 0,2%, igual com al tercer, i el quart queia d'un 1,5%. La desocupació començava a tenir pujades sense precedents: més de 200.000 persones més sense feina durant el primer trimestre. Després de l'estiu el total ja és de 2,8 milions i a final d'any supera els 3,1 milions. La discussió política ja no era sobre dades tècniques de recessió, sinó sobre el drama humà que vivien tanta de gent que havia quedat sense feina. Després d'un any tan dolent, a principi del 2009 el ministre d'Economia començava a mostrar signes d'allunyament de Zapatero, o a l'inrevés. Solbes ja no seguia fil per randa les manifestacions optimistes del president. S'estimava més callar. El 23 de febrer diu que "envejo Bermejo [ministre de Justícia destituït per Zapatero] perquè és ex-ministre". El 7 d'abril ja no tenia motiu per a l'enveja: era destituït i substituït per Elena Salgado. La crisi que no havia existit, que passà a ser una mera "desacceleració" i finalment culpa del Estats Units feia la primera víctima política.

El president espanyol no triomfa a Europa

El primer semestre del 2010 havia de ser un període clau per al govern espanyol. El president Rodríguez Zapatero havia posat moltes esperances en el fet que la presidència de torn de la Unió Europea li serviria per a donar una bona imatge d'Espanya i per a guanyar-se una credibilitat que, de portes endins, si més no segons els seus opositors, fa temps que ha perdut. Però les coses van començar a anar-li malament ja des del primer moment. Arran del seu discurs de presentació al parlament d'Estrasburg, el dia 20 de gener, la premsa europea va destacar les crítiques que havia rebut, sobretot per part dels diputats conservadors, per haver anunciat per a Europa allò que al seu país escasseja; és a dir, la creació d'ocupació i el creixement econòmic. De fet, l'inici de la presidència de torn espanyola ha coincidit amb la popularització, sobretot a la premsa europea, de l'acrònim PIGS, que respon a les inicials en anglès de Portugal, Itàlia, Grècia i Espanya, però que –amb disgust del govern espanyol– en anglès vol dir *porcs*. Aquest grup de països, als quals sovint s'afegeix també Irlanda, són els que reben la major part de les crítiques dels analistes i de la premsa econòmica especialitzada europea de no fer bé els deures a l'hora d'afrontar la crisi econòmica. Per acabar-ho d'adobar, el govern espanyol ha viscut algunes situacions en què, més que guanyar prestigi a Europa, ha fet el ridícul. A principi del mes de febrer, la

Casa Blanca va anunciar que el president Barack Obama no assistiria a la cimera entre els Estats Units i la Unió Europea, prevista el mes de maig a Madrid, amb l'argument que el president no tenia temps. Sens dubte, fou un revés important per a la política exterior espanyola. La pitjor cosa de totes, però, és que abans de saber-se que Obama no vindria, el president Zapatero havia tingut una disputa amb el president del Consell Europeu, Herman Van Rompuy, sobre qui dels dos li donaria primer la mà. Davant la insistència de Van Rompuy, es va arribar a un acord: Zapatero seria el primer de saludar Obama, però l'altre s'asseuria al costat del president nord-americà durant el dinar. No satisfets amb aquest incident protocol·lari, el govern espanyol encara ha protagonitzat un altre episodi rocambolesc. A mitjan febrer la premsa europea es feia ressò, amb estupefacció, d'un article aparegut al diari *El País*, en què s'assegurava que el CNI, el servei d'intel·ligència espanyol, sospitava de l'existència d'un complot per part de la premsa britànica amb l'objectiu de perjudicar la imatge de l'economia espanyola. El setmanari *The Economist* –que, juntament amb *The Financial Times* ha estat crític amb la política econòmica espanyola– va qualificar aquesta acusació de “ximpleria”.

X. C.

Se supera la crisi. Sense donar treva a la realitat, Zapatero recuperà, després de la marxa forçada de Solbes, el seu optimisme més desafortat. És la tercera fase: la crisi ja es va superant. El 29 d'abril del 2009 deia que “la part pitjor de la crisi ja ha passat”. Per assegurar-ho s'aferrava a les dades d'ocupació, que ja sabia però que encara no s'havien fet públiques: a l'abril s'havien perdut quasi 40.000 llocs de feina, però molt menys que durant els mesos anteriors. Així i tot, la desocupació total arribava a 3,6 milions de persones. El 25 de maig hi insisteix: “Ja hem passat el pitjor tràngol.” 17 de juny: “El moment més dur de la crisi ja ha passat.” 28 d'agost: “La fase més aguda ja l'hem deixada enrere.” 20 de setembre, en una entrevista a *Newsweek*: “La recessió a Espanya serà menor que en uns altres països.” 14 de novembre, en un congrés sec-

torial d'UGT: “Ja anam sortint de la crisi.” 22 de novembre, en un acte del PSOE a Madrid: “Sabem que la part pitjor ha passat.”

No únicament havia passat la part pitjor sinó que, a final del 2009, segons el president espanyol, l'economia ja creixia. 23 de novembre, en una jornada organitzada per *The Economist*: “La recuperació econòmica ja ha començat a Espanya i s'accelerarà” els mesos vinents. El 10 de desembre: “L'economia espanyola creixerà de manera imminent.” 8 de gener del 2010, en una conferència de premsa: “La recuperació serà un fet, si és que no és un fet ja.” 17 de febrer, al Congrés: “La recuperació és imminent.”

Entre que “la part pitjor ha passat” i la “recuperació ha començat”, la desocupació arribà a final del 2009 a quasi quatre milions de treballadors i el PIB continuava baixant.

El messies assetjat. Així que al final allò de Carville –“és l'economia, estúpid”– sembla que es va complint. Perquè l'economia passa una seriosa factura a Zapatero i al PSOE. La credibilitat del president, després d'aquests dos anys, cau estrepitosament i, cosa que és pitjor, les enquestes mostren que el PP comença a fer forat. Per primera vegada els conservadors se situen entre un mínim del 3% i un màxim del 6% d'avantatge en relació amb el PSOE en intenció de vot.

La raó de la caiguda de confiança en Zapatero s'ha de cercar en el fet que fins i tot en allò que és cabdal per al PSOE, la política social i les pensions, el president i el seu govern han mentit sense escrúpols. L'abril del 2009, quan el governador del Banc d'Espanya, Miguel Ángel Fernández Ordóñez, aconsellava al govern espanyol d'augmentar l'edat de jubilació

Cara a cara de Manuel Pizarro (PP) i Pedro Solbes (PSOE) sobre política econòmica, abans de les eleccions espanyoles del març del 2008.

fins a 67 anys, la plana major socialista se li tirà a sobre. Leire Pajín: “És un discurs neoconservador”; Celestino Corbacho, ministre de Treball: “El govern és radicalment contrari” a una mesura com aquella; Zapatero: “Això és crear intranquil·litat” i “no ho farem”. Nou mesos més tard s’anunciava que el govern ho faria, tot i que la resposta política i social –amb les manifestacions sindicals contràries d’aquests dies– possiblement farà ajornar la decisió.

Tantes mentides, canvis d’opinió i equivocacions semblen haver corcat la confiança de l’electorat en Zapatero aquests darrers dos anys. El seu caràcter messiànic comença a mostrar símptomes d’esgotament. Un caràcter que explicava un dels diputats socialistes balears que anà a la Moncloa, a

una de les reunions habituals que fa Zapatero amb membres del seu grup del Congrés, i que en aquella ocasió era per tranquil·litzar-los arran de la crisi que s’endevinava per raó de la reforma de l’Estatut de Catalunya: “Ens parlà com un messies, ens digué quelcom com això: ‘No us preocupeu. Ja us vaig dir, quan vaig ser secretari general, que guanyaríem el 2004, i guanyarem; i ara us dic que en sortirem reforçats...’; i, la veritat, és que tal com anaren les coses, va tenir raó.” Aquest caràcter messiànic és important en la personalitat política de Zapatero. Ho revela el llibre *El Maquiavelo de León*, de José García Abad (La Esfera), que retrata, a partir de testimonis de gent que han envoltat Zapatero en diversos moments, tant el caràcter messiànic com l’ab-

soluta fidelitat que exigeix. I també que fa servir un feminisme interessat no exempt de regust masculista –“per què no hi ha baixes, lletges i grasses al seu govern?”– i sobretot, com entén la política: com el poder pel poder. Potser és una anàlisi esbiaixada i interessada ideològicament i políticament. Però el fet cert és que la coincidència amb allò que confessava a aquest setmanari el diputat socialista citat és, si més no, per a pensar si realment som davant d’una biografia bastant acurada del president de govern espanyol més estrany d’ençà de la reinstauració democràtica.

El *messies* Zapatero ha tingut fins ara molta sort i se n’ha sortit sempre. Però per primera vegada, arran de la crisi i de les sospites que reduirà les pensions, ara sembla trobar-se assetjat per la realitat que tant ha dejectat aquests dos darrers anys.

Miquel Payeras

Tantes mentides i canvis d’opinió semblen haver corcat la confiança en Zapatero